

NIBIO

NORSK INSTITUTT FOR
BIOØKONOMI

NIBIO RAPPORT | NIBIO REPORT

VOL.: 2, NR.: 127, 2016

Arealstatistikk: Kulturminner på eiendommer over 1000 dekar uten tilknytning til Landbruksregisteret

FORFATTERE

NIBIO: Henrik Forsberg Mathiesen, Ingrid Tenge, Roar Lågbu. SSB: Anne Snellingen Bye

TITTEL/TITLE

Arealstatistikk: Kulturminner på eiendommer over 1000 dekar uten tilknytning til Landbruksregisteret.

FORFATTER(E)/AUTHOR(S)

Henrik Forsberg Mathiesen, Ingrid Tenge, Roar Lågbu, Anne Snellingen Bye (SSB)

DATO/DATE:	RAPPORT NR./ REPORT NO.:	TILGJENGELIGHET/AVAILABILITY:	PROSJEKT NR./PROJECT NO.:	SAKSNR./ARCHIVE NO.:
15.12.2016	2/127/2016	Åpen	540104	16/2071
ISBN-NR./ISBN-NO:	ISBN DIGITAL VERSJON/ ISBN DIGITAL VERSION:	ISSN-NR./ISSN-NO:	ANTALL SIDER/ NO. OF PAGES:	ANTALL VEDLEGG/ NO. OF APPENDICES:
978-82-17-01729-5	1	2464-1162	29	-

OPPDRAUGSIVER/EMPLOYER:

Landbruks og matdepartementet

KONTAKTPERSON/CONTACT PERSON:

Anne Berit Ulstad

STIKKORD/KEYWORDS:

Utmarkseiendommer, arealressurser,
eieropplysninger

Uncultivated land, unproductive forests,
land resources, land ownership

FAGOMRÅDE/FIELD OF WORK:

Ressursundersøkelser arealstatistikk og eiendom

Land resources and property mangement

SAMMENDRAG/SUMMARY:

Dette er den fjerde rapporten i rekken med opplysninger om eiendomsteiger over 1000 dekar uten tilknytning til Landbruksregisteret. Her gjør vi rede for registrerte kulturminner på eiendomsteigene i utvalget og viser at mange av kulturminnene forekommer på eiendomsteiger uten opplysninger om hjemmelshaver og eiendomsgrenser. Dette utgjør et vesentlig hinder for vern av kulturminnene, samt forvaltning og utvikling av eiendomsteigene i tiden fremover.

LAND/COUNTRY:

Norge

FYLKE/COUNTY:

Alle

KOMMUNE/MUNICIPALITY:

Alle

STED/LOKALITET:

Alle

GODKJENT /APPROVED

Hildegunn Norheim

NAVN/NAME

PROSJEKTLEDER /PROJECT LEADER

Henrik Forsberg Mathiesen

NAVN/NAME

NIBIO

NORSK INSTITUTT FOR
BIOØKONOMI

FORORD

I 2009 fikk Statistisk sentralbyrå og Norsk institutt for skog og landskap¹ i oppdrag fra Landbruks- og matdepartementet å utvikle et grunnlag for statistikk for eiendommer som i det vesentligste består av utmarksareal. Målsettingen med arbeidet er å øke kunnskapen om eiendomsteiger med mye utmarksareal og hvor det ikke drives aktivt jord- og skogbruk. Det er med denne rapporten utarbeidet fire rapporter om disse eiendomsteigene.²

I denne rapporten redegjør vi for kulturminner registrert på eiendommene/eiendomsteigene over 1000 dekar uten tilknytning til Landbruksregisteret. Forekomstene av registrerte kulturminner sees i lys av typen eiendomsteig og mangler hva gjelder eiendomsgrenser og eieropplysninger for mange av disse enhetene i Matrikkelen. Det er grunn til å tro at mangelen på opplysninger om eiendomsgrenser og eiere i Matrikkelen gjør vern av kulturminner, samt forvaltning og utvikling av eiendomsteigene vanskelig.

Undersøkelsen omfatter 5 413 eiendommer/eiendomsteiger fordelt på 54,3 millioner dekar. Mer enn 96 prosent av arealet er utmark i form av uproductiv skog, myr, åpen fastmark, vann, snø og is.

Ås, 15.12.16

Hildegunn Norheim

¹ Norsk institutt for Skog og landskap ble fusjonert med Bioforsk og Norsk institutt for landbruksøkonomisk i juni 2015. Det nye instituttet heter Norsk Institutt for Bioøkonomi.

² Skog og landskap rapport 14/2012, 21/2013 & 13/2015

INNHold

1	INNLEDNING	5
1.1	Bakgrunn	5
1.2	Problemstillinger	6
1.2.1	Kulturminner.....	6
1.2.2	Vernebestemmelser.....	6
1.2.3	Kulturminnelokaliteter.....	7
1.2.4	Enkeltminner.....	7
1.2.5	Kulturmiljø	7
1.2.6	Sikringssoner.....	7
1.3	Kulturminner i det offentlige kartgrunnlaget (DOK)	8
1.4	Eiendommene/eiendomsteigene i utvalget.....	10
1.4.1	Eierforhold	10
1.4.2	Eieropplysninger	14
1.5	Konsekvenser for kulturminneforvaltningen og grunneiere.....	14
1.6	Betenkninger om datagrunnlaget	15
2	RESULTATER	16
2.1	Eiendommer/eiendomsteiger i utvalget med kulturminner.....	16
2.2	Kulturminner på eiendommene/eiendomsteigene i utvalget	17
2.2.1	Kulturminner på eiendommene/eiendomsteigene etter vernebestemmelser.....	18
2.2.2	Kulturminner på eiendommene/eiendomsteigene etter opprinnelig funksjon.....	19
2.3	Eierforhold til eiendommene/eiendomsteigene med kulturminner	20
2.3.1	Eiendommer med klart definert eier etter fylke	21
2.3.2	Enkeltteiger forøvrig med kjent status etter fylke.....	22
2.3.3	Enkeltteiger forøvrig med ukjent status etter fylke.....	23
2.4	Nye opplysninger om statlige skog- og fjelleiendommer (Statskog)	24
3	DISKUSJON.....	26
4	KONKLUSJONER.....	27
5	ANNEKS.....	28

1 INNLEDNING

1.1 Bakgrunn

I 2009 fikk Statistisk sentralbyrå og Norsk institutt for skog og landskap i oppdrag fra Landbruks- og matdepartementet å utvikle et grunnlag for statistikk for eiendommer som i det vesentligste består av utmarksareal.³ Målsettingen med arbeidet er å øke kunnskapen om eiendommer med mye utmarksareal og hvor det ikke drives aktivt jord- og skogbruk. Dette er den femte rapporten fra arbeidet og tar for seg opplysninger om kulturminner.

Den første rapporten kom ut i 2012 og tok for seg alle landets eiendommer/eiendomsteiger over 5 dekar og klassifiserte dem etter størrelse og tilgjengelige opplysninger om eierforhold i Matrikkelen. Tilsammen dreier dette seg om 370 000 eiendommer/eiendomsteiger og omfattet 98 prosent av Norges landareal. Et sentralt funn var at om lag 20 prosent av enhetene og 23 prosent av arealet er enkeltteiger forøvrig hvor det ikke er mulig å fastsette en klart definert eier. Et annet funn var at nesten 13 prosent av enhetene og 15 prosent av arealet manglet grunnleggende opplysninger om eiere og eiendomsgrenser i Matrikkelen.

Den andre rapporten kom ut i 2013 og tok for seg alle landets eiendommer/eiendomsteiger over 1000 dekar uten tilknytning til Landbruksregisteret. Dette er 5 413 enheter og omfatter mer enn 52,3 millioner dekar som ikke inngår i offentlige registre over areal hvor det drives aktivt jord- eller skogbruk. Tilsammen utgjør disse eiendommene/eiendomsteigene nesten 18 prosent av Norges fastland og øyer. Mer enn 95 prosent av arealet er klassifisert som utmark i form av uproduktiv skog, åpen fastmark, myr, vann, og isbreer. Rapporten tok for seg egenskaper slik som type eiendomsteig, samt teigenes bebyggelse og størrelse. Rapporten viste at grunneiendommer med klart definert eier bare utgjorde 30 prosent av enhetene og 20 prosent av arealet i utvalget.

Den tredje rapporten kom i 2015 og tok for seg de 5 413 eiendommene/eiendomsteigene over 1000 dekar uten tilknytning til Landbruksregisteret fra rapport 2. Her presenterte vi indikatorer for bruk, vern og potensiale for bruk av disse enhetene basert på offentlig tilgjengelige kartdata. Rapporten viste at eiendommene/eiendomsteigene blir brukt til beite for husdyr og tamrein. Utover dette er bruken begrenset. En viktig årsak til dette er at store deler av arealet ligger langt fra kjørbare veier.

I den fjerde rapporten som kommer ut i 2016 så vi nærmere på eieropplysningene på de 5 413 eiendommene/ eiendomsteigene over 1000 dekar uten oppføring i Landbruksregisteret fra rapport 2 og 3. Her pekte vi på at det bare foreligger eieropplysninger til 2 075 av eiendommene/ eiendomsteigene i utvalget. Blant de 3 338 enhetene uten eieropplysninger var det 1927 enheter med ukjent status hvor det ikke foreligger opplysninger om enheten i Matrikkelen. De øvrige enhetene er i all hovedsak uregistrerte jordsameier. Tilsammen er det registrert rundt 6 500 eiere, eller i gjennomsnitt 3,1 eier per eiendomsteig. Rundt 1 300 av teigene har en personlig

³ Norsk institutt for Skog og landskap ble fusjonert med Bioforsk og Norsk institutt for landbruksøkonomisk i juni 2015. Det nye instituttet heter Norsk Institutt for Bioøkonomi.

referanseier (hovedeier). Omlag 70 prosent av alle personlige og upersonlige eierne er registrert utenfor kommunen. Omlag 56 prosent av referanseiere er også registrert utenfor kommunen.

1.2 Problemstillinger

Hensikten med denne rapporten er å beregne hvor mange vernede kulturminner som er registrert på de 5 413 eiendommene/eiendomsteigene over 1000 dekar uten tilknytning til Landbruksregisteret.

Fra tidligere rapporter av eiendomsteigene i utvalget, vet vi at rundt tredjedel av eiendommene/eiendomsteigene og en tredjedel av arealet i utvalget mangler opplysninger om eier og eiendomsgrenser i Matrikkelen. Dette kan ha store implikasjoner for bruk, utvikling og vern av disse eiendomsteigene.

Vi har derfor valgt å se nærmere på hvor mange av kulturminner som finnes på eiendommene/eiendomsteigene i utvalget og hvor mange av dem som finnes på enheter med ukjent status. For at grunneiere, kommunen og kulturminneforvaltningen skal kunne ta vare på kulturminner, må det foreligge informasjon om kulturminnene på kart og offentlige registre for fast eiendom.

1.2.1 Kulturminner

I denne undersøkelsen er kulturminner:

- registrerte forekomster av fysiske spor etter menneskelig virksomhet,
- lokaliteter der det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til,
- steder hvor det er gjort funn av oldsaker eller samisk materiale
- miljøer der kulturminner inngår som del av helhet

Datamaterialet er alle registrerte kulturminnelokaliteter, enkeltminner, kulturmiljøer og sikringssoner som inngår i offentlige kartgrunnet (DOK) pr. 15. mai 2016. Dette er kartdata hentet fra det offisielle registeret for kulturminner i Norge (Askeladden) via kartportalen geoNorge. Dette kartgrunnet er tilrettelagt for bruk i kommuneplaner, reguleringsplaner og byggesaksbehandling.

1.2.2 Vernebestemmelser

Alle kulturminnene som inngår i det offentlige kartgrunnet har en eller annen form for vern. De er enten fredet, vernet eller listeført. Innenfor kategorien vernet kulturminne forekommer lokaliteter og enkeltminner med midlertidig fredning, hvor det pågår fredningssaker, der vernestatusen er uavklart eller der kulturminnet er fjernet. Grunneiere, utbyggere, kommunene og brukere må ta hensyn til alle kulturminnene som inngår i det offentlige kartgrunnet. Det å skade, fjerne eller flytte et slikt kulturminne uten tillatelse er et lovbrudd i henhold til kulturminneloven.

1.2.3 Kulturminnelokaliteter

Kulturminnelokaliteter er av Riksantikvaren definert som fysiske spor av menneskelig virksomhet, eller lokaliteter der det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til, eller steder hvor det er gjort funn av oldsaker eller samisk materiale. En kulturminnelokalitet er et avgrenset område med ett eller flere enkeltminner. Vanligvis avgrenses en kulturminnelokalitet av fysiske barrierer eller ved den totale utstrekningen av enkeltminnene. Eksempelvis vil et gravfelt utgjøre en kulturminnelokalitet, mens alle gravhauger/gravrøyser i gravfeltet utgjør enkeltminner. For nyere tids kulturminner, som eksempelvis vedtaksfredete bygninger, kan kulturminnelokaliteten være ett enkelt bygg, et gårdstun bestående av flere bygninger, eller én eller flere bygninger med et vedtaksfredet område rundt (park, hage, o.l.). I det offentlige kartgrunlaget har gjerne kulturminnelokaliteter flere enkeltminner enn de som er kartfestet som enkeltminner. Eksempelvis kan 2 av 5 gravhauger på et gravfelt være kartfestet. De øvrige gravhaugene er beskrevet, men de er ikke stedfestet på kart (Riksantikvaren 2016 b). Disse er ikke tatt med i denne undersøkelsen.

1.2.4 Enkeltminner

Riksantikvaren skriver at et "enkeltminne inneholder, sammen med lokaliteten, all informasjon som er spesifikt for det enkelte objekt. Enkeltminnet kan ikke eksistere uten en lokalitet. Eksempelvis vil et gravfelt utgjøre en lokalitet, mens alle gravhauger/gravrøyser i gravfeltet utgjør enkeltminner. Enkeltminner er kulturminner som hører naturlig sammen innenfor én og samme lokalitet. Enhver lokalitet må ha minst ett enkeltminne innenfor sin avgrensing, men kan potensielt ha et ubegrenset antall tilknyttede enkeltminner" (Riksantikvaren 2016 c).

1.2.5 Kulturmiljø

Kulturmiljøer dekker fredete kulturmiljøer, verdensarvområder og nasjonale kulturminneinteresser i by. Fredete kulturmiljøer er nasjonalt viktige kulturmiljøer som Riksantikvaren har fredet etter Kulturminnelovens § 20. Disse har like sterkt vern som andre fredete kulturminner. Verdensarvområder er kulturmiljøer som står på UNESCOs liste over verneverdige kulturmiljøer. Riksantikvaren foreslår kandidater til listen som anses som internasjonalt viktige kulturmiljøer. Byer og tettsteder med nasjonal interesse som kulturmiljøer har ikke formelt vern, men det kan ikke utelukkes at noen av områdene bør fredes eller at det finnes objekter i disse som på sikt kan vise seg å måtte sikres etter kulturminneloven (Riksantikvaren 2016 d).

1.2.6 Sikringssoner

Sikringssonen beskytter automatisk fredete kulturminners integritet og plassering i landskapet. De skal videre hindre inngrep og utilbørlig skjemming som nevnt i Kulturminneloven. Sikringssonen utgjør en integrert del av det automatisk fredete kulturminnet og vil måtte vurderes sammen med dette ved spørsmål om dispensasjon fra bestemmelser i kulturminneloven (Riksantikvaren 2016 e).

1.3 Kulturminner i det offentlige kartgrunnlaget (DOK)

Kulturminner er et datasett i det offentlige kartgrunnlaget – DOK (Kartverket 2016). Som det fremgår av tabell 1 og figur 1 er det kartfestet rundt 152 200 kulturminnelokaliteter, 169 400 enkeltminner og 290 kulturmiljøer. Kulturminnelokalitetene utgjør totalt 287 500 dekar, enkeltminnene 86 300 dekar og kulturmiljøene 2,5 millioner dekar. Det er dessuten kartfestet 98 705 sikringssoner rundt kulturminnelokaliteter, kulturminner og kulturmiljøer. Arealberegningene i denne undersøkelsen er gjennomført i lokal kartprojeksjon for å få riktige arealtall. Overlappende areal fra registrerte kulturminnelokaliteter er fjernet. Det samme er gjort med registrerte enkeltminner eller kulturmiljøer. Kulturminnelokaliteter kan inneholde enkeltminner og kulturmiljøer. Kulturmiljøer kan også inneholde kulturminnelokaliteter og enkeltminner.

Flest registreringer av kulturminner finner vi i Hedmark fylke. Der er det dokumentert rundt 17 700 lokaliteter med kulturminner. Færrest registreringer av kulturminner finner vi i Sogn og Fjordane. Der er det registrert rundt 3 300 kulturminner. De regionale variasjonene i antall registrerte kulturminner er mer et uttrykk for varierende satsing på registreringsarbeid enn faktiske forekomster av kulturminner og kulturminnenes verneverdi.

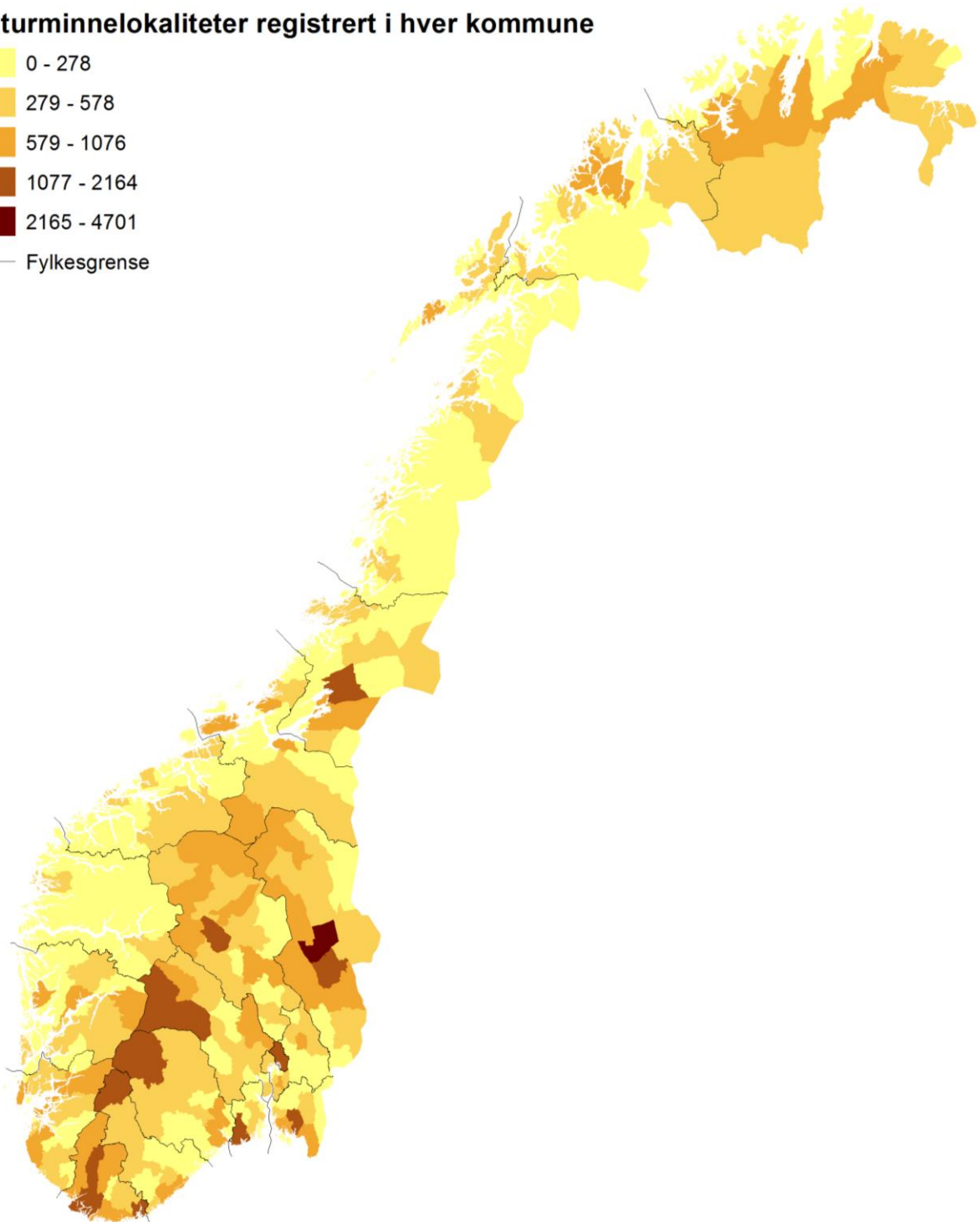
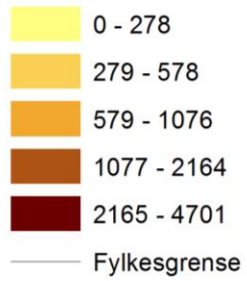
Tabell 1: Kulturminneregistreringer i det offentlige kartgrunnlaget fordelt etter fylke*

Fylke	Kulturminnelokaliteter		Enkeltminner		Kulturmiljøer		Sikringssoner	
	Antall	Dekar	Antall	Dekar	Antall	Dekar	Antall	Dekar
Totalt	152 210	287 500	169 424	86 300	290	2 535 300	98 705	86 300
Østfold	6 797	13 200	8 697	6 900	16	3 300	4 083	6 900
Akershus/ Oslo	8 213	21 800	6 966	7 000	59	12 200	3 973	7 000
Hedmark	17 746	23 000	21 279	7 900	13	19 300	14 614	7 900
Oppland	12 653	31 800	19 323	6 900	9	500	9 263	6 900
Buskerud	10 933	11 500	15 535	3 900	13	32 000	6 742	3 900
Vestfold	4 544	12 400	6 543	6 100	16	3 100	2 615	6 100
Telemark	7 207	8 900	8 813	4 600	18	1 600	5 785	4 600
Aust-Agder	6 352	6 500	6 762	3 200	8	900	3 817	3 200
Vest-Agder	11 903	33 000	5 818	4 400	8	2 200	4 918	4 400
Rogaland	10 697	28 400	8 390	6 700	16	15 800	6 334	6 700
Hordaland	7 430	10 000	7 544	6 100	25	56 400	4 477	6 100
Sogn og Fjordane	3 327	9 200	2 586	1 300	10	661 700	2 397	1 300
Møre og Romsdal	6 093	8 300	5 578	2 900	10	520 000	4 479	2 800
Sør-Trøndelag	8 161	8 700	11 681	5 300	21	150 100	4 644	5 300
Nord-Trøndelag	7 916	11 400	9 226	2 500	7	14 900	5 431	2 500
Nordland	9 037	13 700	9 291	4 600	14	1 038 300	6 023	4 600
Troms	6 339	11 300	5 958	3 100	5	500	4 384	3 100
Finnmark	6 862	24 500	9 434	3 000	22	2 000	4 726	3 000

* 529 lokaliteter, 176 enkeltminner og 9 kulturmiljøer manglet kommunenummer fra 3 kommuner. Samtlige sikringssoner manglet også kommunenummer. Disse ble identifisert med romlige spørringer og fordelt til riktig fylke. Alle arealtall er oppført i lokal UTM-sone. Antall kulturminner er uendret, men overlappende areal er fjernet. Originale data som ble lastet ned fra GeoNorge i mai 2016 er sammenstilt i Anneks 4.2

Figur 1: Kulturminnelokaliteter per kommune

Kulturminnelokaliteter registrert i hver kommune

1.4 Eiendommene/eiendomsteigene i utvalget

Undersøkelsen bygger på utvalget av eiendommer/eiendomsteiger fra Rapport 2, dvs. alle eiendommer/eiendomsteiger over 1000 dekar i Matrikkelen som ikke er registrert i Landbruksregisteret. Dette utgjør 5 413 enheter med et samlet areal på 58,2 millioner dekar. Dette inkluderer grunneiendom, anleggseiendom, festegrund, jordsameier og annen matrikkelenhet, herunder teiger med ukjent status. Omlag 95 prosent av arealet er utmark, dvs. arealtyper som åpen fastmark, myr, uproduktiv skog, vann og breer. De fleste av enhetene og det meste av arealet forekommer på Vestlandet (fylkene Hordaland Sogn og Fjordane) og i Nord-Norge (Nordland og Troms).

1.4.1 Eierforhold

I utvalget av eiendommer/eiendomsteiger skiller vi på *eiendommer med klart definert eier og enkeltteiger forøvrig*. Den siste gruppen kan deles i teiger med *kjent status* og *ukjent status*.

- *Eiendommer med klart definert eier*. Dette er samlinger av en eller flere grunneiendommer som har samme eier innenfor en kommune. Med grunneiendom mener vi samlinger av en eller flere eiendomsteiger med samme unike matrikkelnummer i Matrikkelen (kommune-, gårds- og bruksnr.). Med eier mener vi samlinger av en eller flere hjemmelshavere som sammen utgjør et unikt eieridentifikasjonsnummer i Matrikkelen. Eiendommer med klart definert eier inkluderer også teiger med flere matrikkelenheter med ukjent innbyrdes avgrensning når teigen består av to eller færre grunneiendommer og/eller to eller færre identiske hjemmelshavere.
- *Enkeltteiger for øvrig med kjent status*. Dette er:
 - Jordsameier i form av grunnareal som ligger i sameie mellom flere grunneiendommer, og der sameiepartene inngår i grunneiendommene. Dette inkluderer både registrerte jordsameier (har eget matrikkelnummer) og uregistrerte jordsameier (identifisert gjennom matrikkelenhetene som har andel i jordsameiet).
 - Teiger med flere matrikkelenheter med ukjent innbyrdes avgrensning, og mer enn to ulike eiere.
 - Tvisteteiger. Dette er matrikkelenheter der det har oppstått tvist om eierforhold og/eller grenseforløp.
- *Enkeltteiger for øvrig med ukjent status*. Dette er:

Dette er umatrikulert grunn i form av teiger oppført i Matrikkelen uten matrikkelnummer. I eiendomskartet er disse merket med "Matrikelnr. mangler" i stedet for et gårds-, bruks- og eventuelt festenummer. Disse teigene mangler også opplysninger om eier.

Som det fremgår av tabell 2, samt graf 2 og 3, finnes det 1 638 eiendommer med klart definert eier blant enhetene i utvalget. Til sammen utgjør dette 12,4 millioner dekar av utvalgets samlede areal på 58,2 millioner dekar. Dette betyr at bare 30 prosent av eiendomsteigene og 21 prosent av arealet i denne undersøkelsen har en klart definert eier.

3 775 av enhetene og 45,2 millioner av arealet inn i kategorien enkeltteiger forøvrig. Dette utgjør nær 70 prosent av enhetene og 79 prosent av arealet i utvalget. Hele 1 927 eiendomsteiger fordelt på 35,5 millioner dekar har ukjent status. Til sammen utgjør teiger med ukjent status omlag 36 prosent av enhetene og 35 prosent av arealet i utvalget.

Av 1 848 enkeltteigene forøvrig med kjent status finner vi 1 398 uregistrerte jordsameier. Disse utgjør 10,3 millioner dekar. Uregistrerte jordsameier utgjør dermed nesten 26 prosent av enhetene og 12 prosent av arealet i denne undersøkelsen. Utvalget har få registrerte jordsameier, tvisteteiger, samt eiendomsteiger med flere matrikkelenheter med ukjent innbyrdes avgrensning og mer enn to

ulike eiere Fra rapport 2 vet vi at 200 enheter utgjør mer enn halvparten av arealet i utvalget. De fleste av disse faller i kategorien enkeltteiger forøvrig. 168 eiendomsteiger (rundt 3 prosent) er enkeltteiger forøvrig over 50,000 dekar. Dette utgjør hele 24,2 millioner dekar, eller 41 prosent av arealet i undersøkelsen.

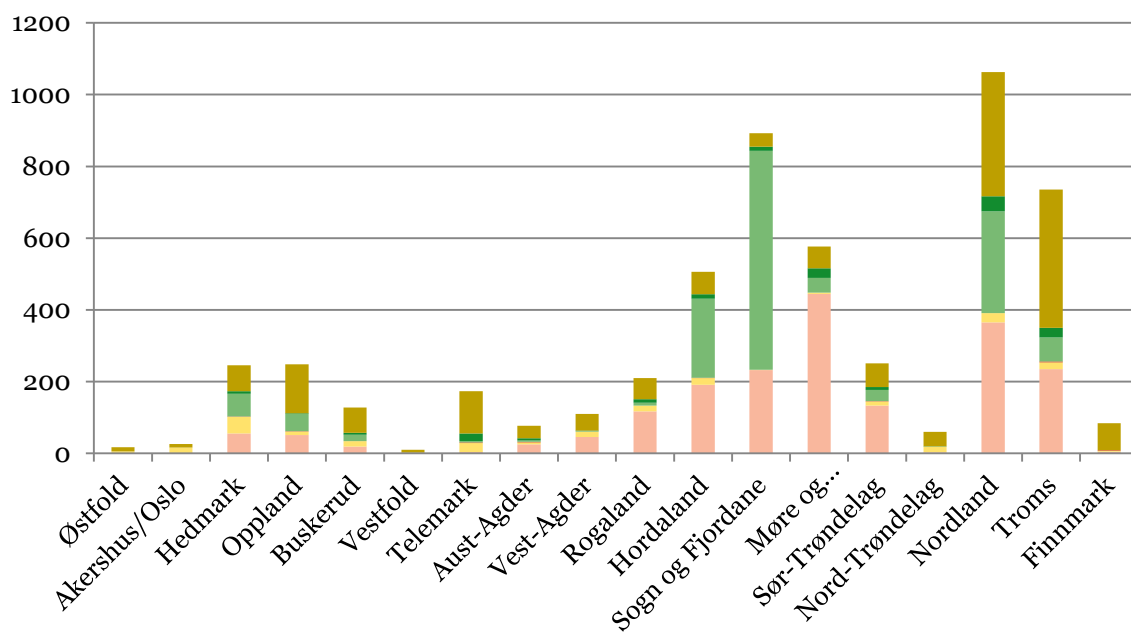
Tabell 2: Enheter og areal i utvalget etter type eierforhold

Type eierforhold	Enheter		Dekar	
	Antall	Andel (%)	Antall	Andel (%)
I alt	5 413	100	58 213 500	100
Klart definert eier	1 638	30,3	12 395 300	21,3
Enkeltteiger for øvrig	3 775	69,7	45 818 200	78,7
- <i>Kjent status</i>	<i>1 848</i>	<i>34,1</i>	<i>10 284 600</i>	<i>17,7</i>
- Uregistrert sameie	1 398	25,8	6 957 330	12,0
- Registrert sameie	184	3,4	1 692 400	2,9
- Tvisteteiger	11	0,2	27 600	0,0
- Teiger med flere matrikelnr. med ukjent innbyrdes avgrensing og mer enn to ulike eiere	255	4,7	1 607 600	2,8
- <i>Ukjent status</i>	<i>1 927</i>	<i>35,6</i>	<i>35 533 500</i>	<i>61,0</i>

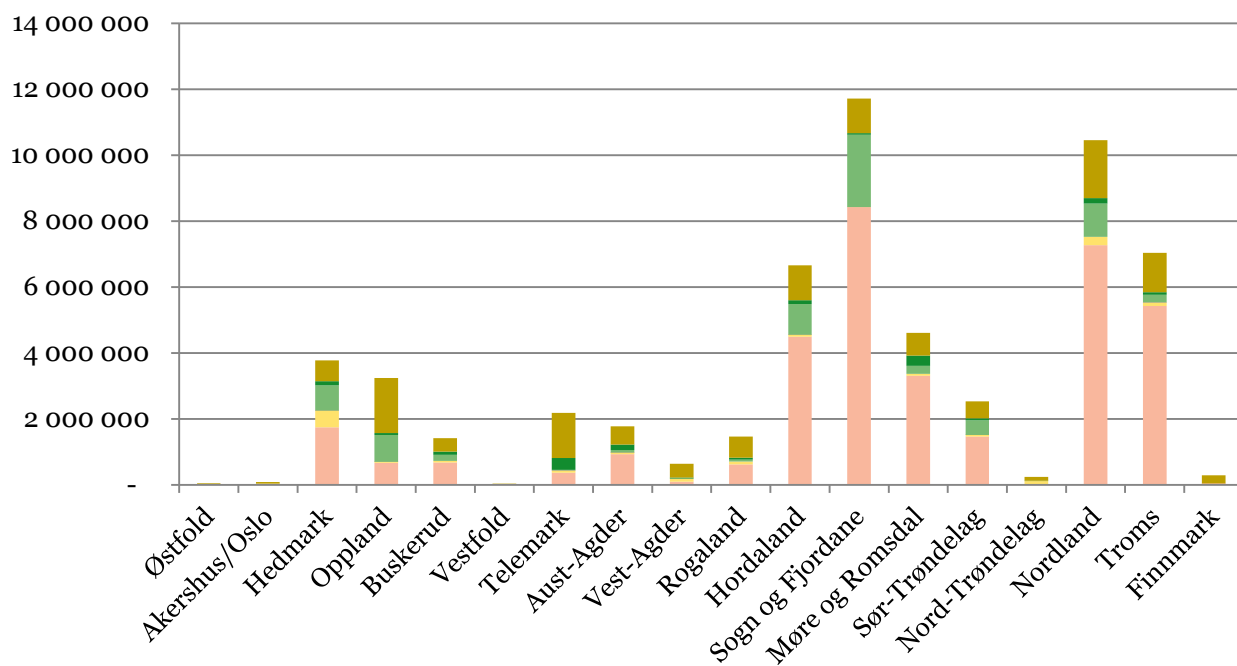

Slagklump etter en jernvinne ved en seter i Gudbrandsdalen. Foto: Kari Stensgaard / © NIBIO

Graf 2: Antall eiendommer/eiendomsteiger i utvalget etter fylke og eierforhold

Graf 3: Areal i utvalget etter fylke og eierforhold (oppgitt i dekar)

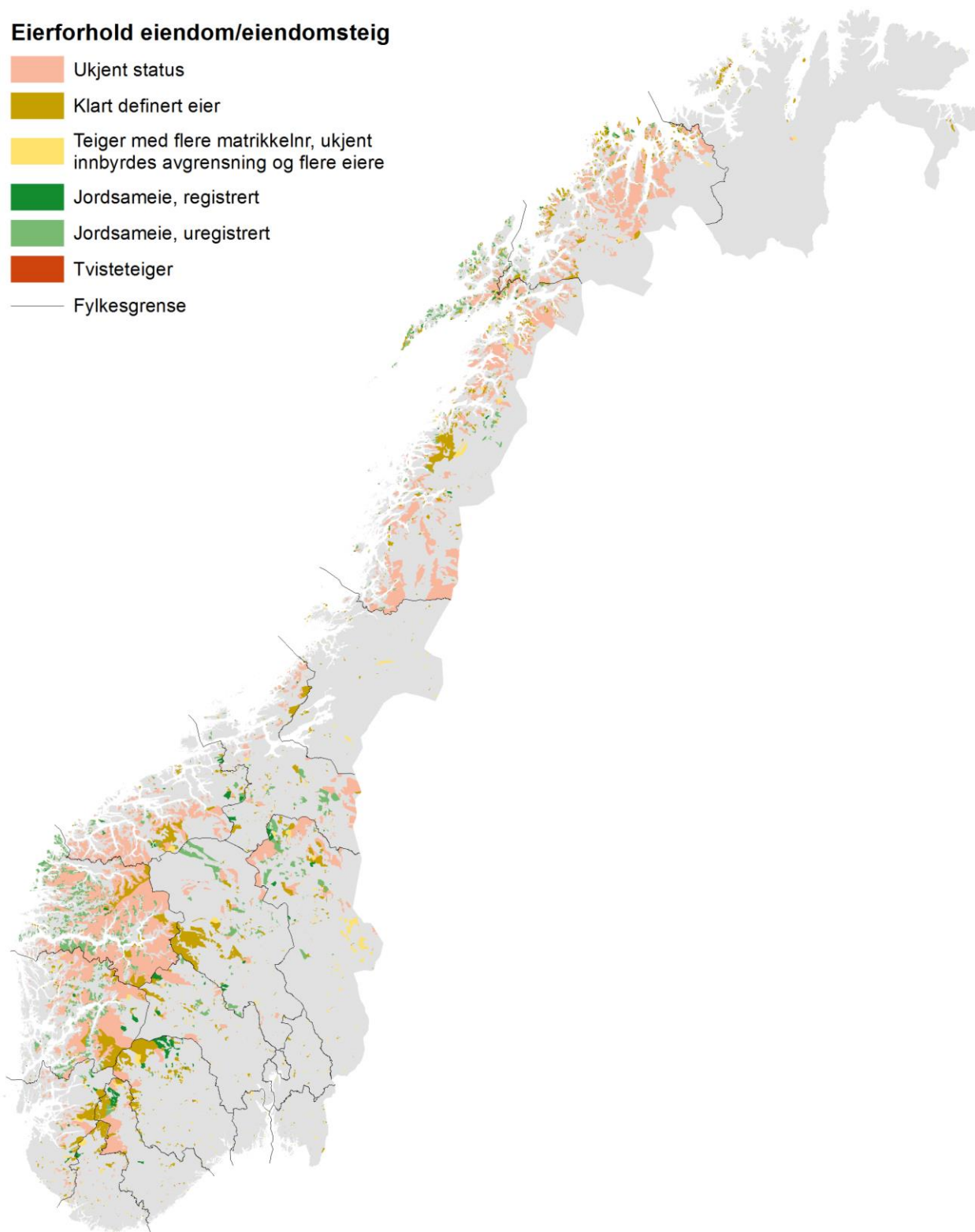

- Klart definert eier
- Registrert sameie
- Uregistrert sameie
- Tvisteteiger
- Teiger med flere matrikelnr, ukjent innbyrdes avgrensning og flere eiere
- Ukjent status

Figur 2: Eiendommene/eiendomsteigene etter eierforhold

Eierforhold eiendom/eiendomsteig

- Ukjent status
- Klart definert eier
- Teiger med flere matrikelnr, ukjent innbyrdes avgrensning og flere eiere
- Jordsameie, registrert
- Jordsameie, uregistrert
- Tvisteteiger
- Fylkesgrense

1.4.2 Eieropplysninger

Av landets 5 413 eiendommer/eiendomsteiger over 1000 dekar uten tilknytning til landbruksregisteret, har NIBIO og SSB klart å koble eieropplysninger til 2075 eiendommer/ eiendomsteiger. Av det totale arealet på 58,2 millioner dekar er det koblet eieropplysninger til 15,5 millioner dekar. Dette utgjør rundt 38 prosent av enhetene og 27 prosent av arealet i utvalget. Som det fremgår av tabell 2 er det funnet eieropplysninger på 1 576 av de 1 638 eiendommer med klart definert eier. På samme tid er det funnet eieropplysninger til 499 av 3775 enkeltteiger forøvrig.

Tabell 3: Antall eiendommer/enkeltteiger (enheter) hvor det er funnet eieropplysninger i Matrikkelen

Eierforhold	Sum enheter		Med kobling eier		Uten kobling eier	
	Antall	Andel (%)	Antall	Andel (%)	Antall	Andel (%)
Eiendommer/eiendomsteiger i alt	5 413	100	2 075	38	3 338	62
Eiendommer med klart definert eier	1 638	30,3	1 576	29,1	62	1,1
Enkeltteiger for øvrig	3 775	69,7	499	9,2	3 276	60,5

I Matrikkelen finnes 62 eiendommer med klart definert eier hvor det ikke foreligger noen eieropplysninger. Mest sannsynlig skyldes dette manglende kontroll av oppførte opplysninger. Det er funnet eieropplysninger til 499 enkeltteigene forøvrig. Dette kan være tvisteteiger, jordsameier, tvisteteiger eller det kan være teiger med mer flere matrikkelnummer og mer to ulike eiere hvor innbyrdes avgrensning er ukjent.

1.5 Konsekvenser for kulturminneforvaltningen og grunneiere

Kulturminner med vern skal i utgangspunktet føres i Matrikkelen slik at kulturminnets plassering og egenskaper følger grunnboken for eiendommen/eiendomsteigen. Hensikten er å sikre at grunneiere kjenner til kulturminner på sin eiendom og at de sørger for å forvalte disse for opplevelser, identitetsbygging og kunnskapsdeling også i fremtiden. Rundt årtusenskiftet gjennomførte Riksantikvaren, Fylkeskommunene og kommunene et omfattende arbeid med å ajourføre kulturminne-registrene og tinglyse fredede og vedtaksfredede kulturminnelokaliteter, enkeltminner, kulturmiljøer og sikringssoner som ikke tidligere var blitt tinglyst. Ordningen har ført til at grunneiere og entreprenører nå har vesentlig lettere tilgang til informasjon om kulturminner på eiendomsteiger. Videre er det vesentlig enklere for kulturminneforvaltningen å ha dialog med eiere av kulturminner og å overvåke arealbruksutviklingen i kommunene.

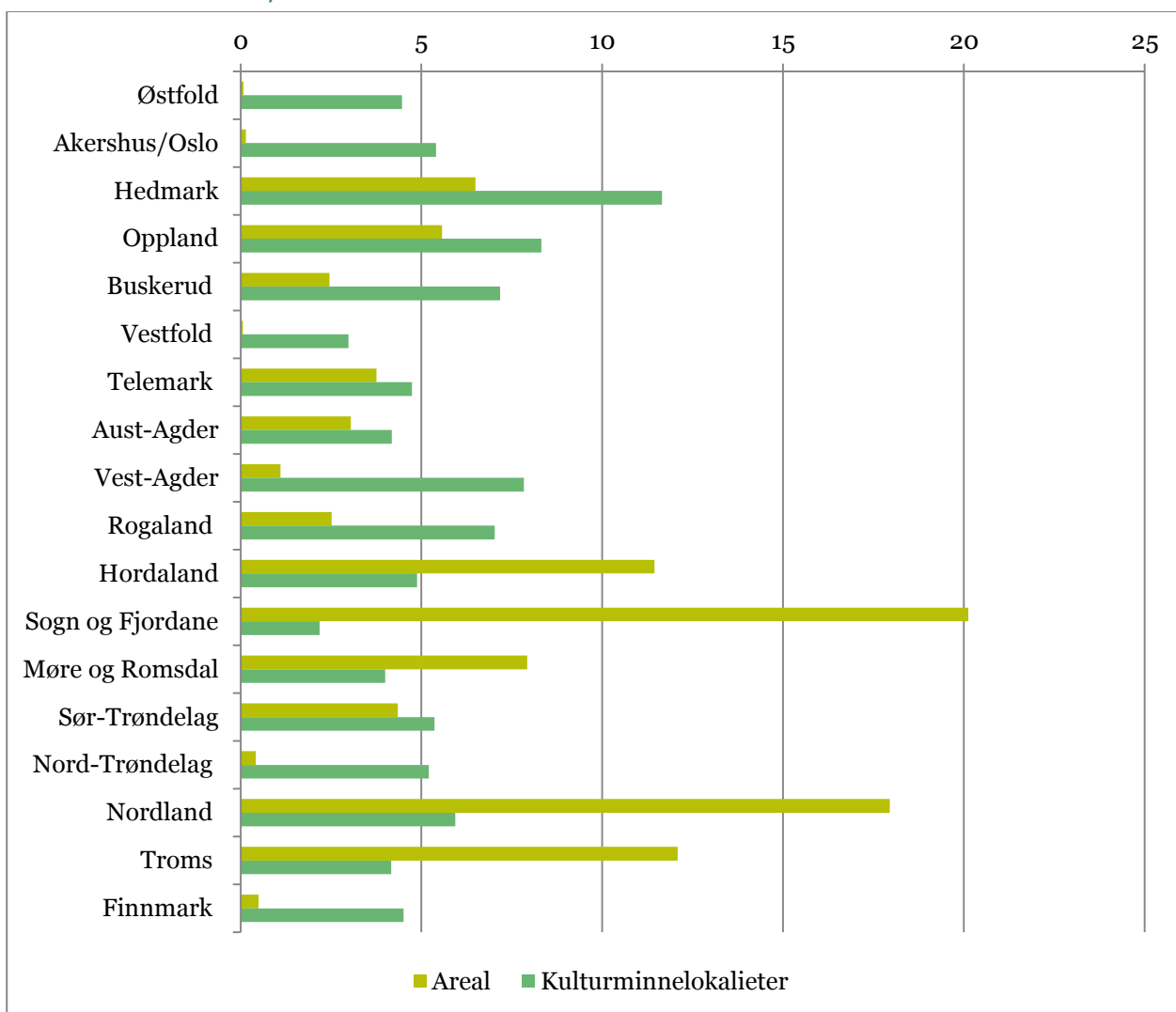
Ordningen med føring av opplysninger om kulturminner i Matrikkelen forutsetter imidlertid at eiendommen/eiendomsteigen finnes i registeret. I utvalget av enheter over 1000 dekar uten tilknytning til Landbruksregisteret fra 2010 finnes 1 927 eiendommer/ eiendomsteiger over 1000 dekar uten tilknytning til Landbruksregisteret hvor det mangler matrikkelnummer og dermed ikke eiendomsgrenser eller opplysninger om eier (se tabell 2). Videre er nesten 1 398 eiendommer/ eiendomsteiger i utvalget uregistrerte jordsameier. Disse teigene er et sameie mellom grunn-eiendommer der sameiepartene inngår i grunneiendommene.

1.6 Betenkninger om datagrunnlaget

Eiendomsopplysningene fra Matrikkelen som er lagt til grunn for denne undersøkelsen er fra 2010. Registreringene av kulturminner er fra 2015. Eiendommene/eiendomsteigene i utvalget har en sterk regional konsentrasjon til deler av Vestlandet og deler av Nord-Norge. Et svært lite antall enheter utgjør en betydelig del av det samlede arealet i undersøkelsen. Dette fremgår av graf 4 nedenfor hvor vi viser fylkenes prosentvise andeler av arealet til enhetene i utvalget sammen med fylkenes prosentvise andeler av registrerte kulturminnelokaliteter.

Registreringer av kulturminner er et omfattende arbeid som ikke kan betraktes som representativt for bestanden av kulturminner i Norge. Kulturminneregistrene kan gi et inntrykk av at det er få kulturminner i Sogn og Fjordane og mange kulturminner i Hedmark. Dette er snarere et uttrykk for et mer omfattende registreringsarbeid i Hedmark enn i Sogn og Fjordane.

Graf 4: Prosentvis andel av arealet til eiendommene/eiendomsteigene og prosentvis andel av kulturminnene i hvert fylke

2 RESULTATER

I den første delen av denne analysen viser vi hvor mange av eiendommene/eiendomsteigene i utvalget som har kulturminner og hvor stor del av eiendomsmassen som omfattes av fredning etter Kulturminneloven eller vern etter Plan- og bygningsloven. Eiendommene/eiendomsteigene er gruppert etter eierforhold. I den andre delen av analysen viser vi hvor mange kulturminner som er registrert på eiendommene/eiendomsteigene i lys av teigenes eierforhold og kulturminnernes vernestatus. I den tredje viser vi kulturminnene på ulike typer eiendommer/eiendomsteiger etter fylke for å vise den regionale fordelingen.

2.1 Eiendommer/eiendomsteiger i utvalget med kulturminner

Som vi ser i tabell i tabell 4 er det 5 413 eiendommer/eiendomsteiger fordelt på 58,2 millioner dekar i utvalget. 1 349 av disse teigene har kulturminner i form av kulturminnelokaliteter, enkeltminner, kulturmiljøer eller sikringssoner. Kulturminnene utgjør et areal på 957 300 dekar etter at overlappende kulturminnelokaliteter, enkeltminner, kulturmiljøer og sikringssoner er fjernet. Flest eiendommer/eiendomsteiger med kulturminner og mest vernet areal finner vi i Nordland og Troms, samt Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal. Dette er fylker som har store andeler av enhetene og arealet som inngår i utvalget.

Tabell 4: Enheter (eiendommer/eiendomsteiger) i utvalget med kulturminner

Fylke	Enheter		Enheter med kulturminner	
	Antall	Dekar	Antall	Dekar vernet
Totalsum	5 413	58 213 500	1 349	957 300
Østfold	17	44 800	9	100
Oslo/Akershus	26	82 500	13	100
Hedmark	246	3 778 100	64	1 300
Oppland	248	3 242 300	103	3 000
Buskerud	128	1 432 600	54	600
Vestfold	10	35 900	9	600
Telemark	173	2 184 900	74	2 400
Vest-Agder	77	1 773 100	25	400
Aust-Agder	110	642 900	77	1 500
Rogaland	210	1 464 300	67	400
Hordaland	506	6 661 600	94	45 000
Sogn og Fjordane	892	11 713 300	134	553 500
Møre og Romsdal	577	4 611 000	117	291 700
Sør-Trøndelag	251	2 529 100	59	25 900
Nord-Trøndelag	60	242 900	15	400
Nordland	1063	10 450 100	220	28 600
Troms	735	7 036 900	189	1 300
Finnmark	84	287 000	26	300

2.2 Kulturminner på eiendommene/eiendomsteigene i utvalget

Tabell 5 viser at det er registrert 6 319 kulturminnelokaliteter, 7 529 enkeltminner og 32 kulturmiljøer på de 1349 eiendomsteigene med kulturminner i utvalget. Rundt kulturminnelokalitetene, enkeltminnene eller kulturmiljøene er det definert 4 551 sikringssoner. Kulturmiljøene utgjør rundt 936 500 dekar. Kulturminnelokalitetene utgjør nesten 12 850 dekar etter at overlappende areal er fjernet. Enkeltminnene rundt 3350 dekar og sikringssonene rundt 17 730 dekar uten overlapp.

Tabell 5: Antall kulturminner på enhetene (eiendommene/eiendomsteigene) i utvalget

Eierforhold	Kulturminne- lokaliteter		Enkelt- minner		Kultur- miljøer		Sikrings- soner	
	Antall	Dekar	Antall	Dekar	Antall	Dekar	Antall	Dekar
Totalsum	6 319	12 847	7 529	3 346	32	936 504	4 551	17 736

Tabell 6 viser registrerte kulturminner (kulturminnelokaliteter, enkeltminner, kulturmiljøer og sikringssoner) fordelt på fylke. Kulturminner som krysser fylkesgrenser er ført opp i begge fylker. Totalsummen på fylkesnivå avviker derfor fra totalen for landet vist i tabell 5. Flest registrerte kulturminnelokaliteter finner vi i Nordland (670) Møre og Romsdal (621) og Oppland (605). Flest enkeltminner finner vi i Hordaland (657). I Hordaland finner vi rundt 550 000 dekar av totalt 936 000 dekar vernet kulturmiljø på eiendommene/ eiendomsteigene i utvalget.

Tabell 6: Antall kulturminner på enhetene (eiendommene/eiendomsteigene) i utvalget etter fylke

Fylke	Kulturminne- lokaliteter		Enkelt- minner		Kultur- miljøer		Sikrings- soner	
	Antall	Dekar	Antall	Dekar	Antall	Dekar	Antall	Dekar
<i>Total sum*</i>	6 332	12 847	7 539	3 346	35	936 504	4 565	17 736
Østfold	45	70	58	42	2	14	36	45
Oslo/ Akershus	47	49	42	32	-	-	19	50
Hedmark	330	640	997	67	2	341	294	866
Oppland	605	2 579	1 150	479	-	-	473	2 686
Buskerud	554	237	575	124	2	0	413	574
Vestfold	61	523	99	44	1	278	17	31
Telemark	521	713	523	579	1	2	511	2 216
Vest-Agder	132	189	122	36	-	-	123	235
Aust-Agder	382	1 107	123	92	2	11	169	647
Rogaland	262	302	206	80	-	-	80	239
Hordaland	488	1 099	657	871	2	39 978	234	5 095
Sogn og Fjordane	576	2 023	385	223	3	551 865	464	1 943
Møre og Romsdal	621	815	469	190	6	290 675	452	815
Sør-Trøndelag	368	100	380	41	6	25 777	306	156
Nord-Trøndelag	34	428	51	8	-	-	27	153
Nordland	670	716	782	135	3	27 657	435	590
Troms	529	1 063	697	267	1	3	442	1 199
Finnmark	107	197	223	37	4	80	70	196

2.2.1 Kulturminner på eiendommene/eiendomsteigene etter vernebestemmelser

I tabell 7 viser vi vernebestemmelser til kulturminnene på eiendommene/eiendomsteigene i utvalget. 4 189 av totalt 6 319 kulturminnelokaliteter i utvalget er automatisk fredet, dvs. at de har en datering fra før reformasjonen (året 1536). 5 379 av de 7 529 koordinatfestede enkeltminnene er også automatisk fredet. Det forekommer 1 134 kulturminnelokaliteter og 1920 enkeltminner med uavklart vernestatus. Som regel skyldes dette usikker datering og mangelfulle opplysninger. 757 kulturminnelokaliteter og 808 enkeltminner er ikke fredet, men kulturminneforvaltningen vurderer vern uten at fredning er gjennomført. 25 kulturmiljøer tilhører denne kategorien. 92 kulturminnelokaliteter og 94 enkeltminner er vedtaksfredet på eiendommene/eiendomsteigene i utvalget. 6 kulturmiljøer står oppført på liste over lokaliteter med verdensarv.

Tabell 7: Kulturminner fordelt etter vernebestemmelser

Type vern	Kulturminnelokaliteter		Enkeltminner		Kulturmiljøer	
	Antall	Dekar*	Antall	Dekar*	Antall	Dekar*
Totalt	6 319	12 972	7 529	3 391	32	936 505
Ikke oppgitt	8	195	-	-	-	-
Automatisk fredet	4 189	8 641	5 379	2 675	-	-
Fjernet	48	43	38	20	-	-
Forskriftsfredet	69	262	129	181	1	1 599
Fredningssak pågår	12	40	16	5	-	-
Ikke fredet	757	1 388	808	131	25	1 087
Listeført kirke	6	3	7	3	-	-
Midlertidig fredet	1	0	1	0	-	-
Fredning opphevet	3	0	-	355	-	-
Uavklart vernestatus	1 134	1 404	1 057	21	-	-
Vedtaksfredet	92	995	94	2 675	-	-
Verdensarv	-	-	-	-	6	933 819

* Totale arealtall inkluderer her overlappende areal. Dette fordi en kulturminnelokalitet som er vedtaksfredet kan overlappe helt eller delvis en kulturminnelokalitet som er automatisk fredet.

2.2.2 Kulturminner på eiendommene/eiendomsteigene etter opprinnelig funksjon

I tabell 8 viser vi kulturminnene på enhetene i utvalget etter minnenes opprinnelige funksjon. Av de 6 319 kulturminnelokalitetene, er det 1 623 som hadde funksjoner knyttet til bosetning og 807 lokaliteter med produksjon av f.eks. kull, jern og byggematerialer. Blant de 7 529 kartfestede enkeltminnene finnes det 2 290 anlegg for jakt og fangst, av typen dyregraver, osv.

Tabell 8: Kulturminner på enhetene (eiendommene/eiendomsteigene) etter minnenes opprinnelig funksjon

Type funksjon (opprinnelig)	Kode	Kulturminne-lokaliteter		Enkeltminner	
		Antall	Dekar*	Antall	Dekar*
Beskrivelse	Kode	Antall	Dekar*	Antall	Dekar*
Totalt		6 319	12 972	7 529	3 391
Ikke oppgitt	Null	1 978	6 349	186	50
Bergkunst	1100	7	6	69	19
Bolig/ bosetning	1200	1 623	1 991	1 892	642
Energiforsyning	1300	5	199	6	3
Fiske	1400	15	12	66	5
Forsvar	1500	88	389	130	178
Rekreasjon/ fritid	1600	3	0	10	1
Kultur	1650	-	297	2	0
Gravminne	1700	382	0	321	46
Hotell/restaurant	1800	2	4	2	0
Handel	1900	8	754	8	0
Ferdsel/ samferdsel	2000	101	0	254	1 499
Helse/ pleie	2100	2	37	4	39
Hendelse/ tro/ tradisjon	2200	31	731	54	39
Industri/ fremstilling/ produksjon	2300	807	1 325	1 119	184
Jakt/ fangst	2400	762	781	2 290	565
Landbruk	2500	317	6	571	38
Offentlig forvaltning	2600	63	42	19	1
Religion	2700	22	0	44	28
Undervisning/forskning	2800	3	49		
Vannforsyning/ renovasjon	2900	-	6 349	3	0
Funksjon uspesifisert	9900	100	6	479	53

* Totale arealtall inkluderer her overlappende areal. Dette fordi en kulturminnelokalitet som har hatt fiske som opprinnelig funksjon kan overlappe helt eller delvis en kulturminnelokalitet som har hatt religion som opprinnelig funksjon. En vernet kirke kan f.eks. ligge innenfor et vernet fiskevær.

2.3 Eierforhold til eiendommene/eiendomsteigene med kulturminner

Tabell 9 viser at det er 5 413 eiendommer/eiendomsteiger i utvalget og at 1 349 av dem som har registreringer av kulturminner i det offentlige kartgrunnlaget. 612 av disse er eiendommer med klart definert eier. 342 enkeltteiger forøvrig har ukjent status, dvs. at det ikke foreligger eiendoms- grenser, gårds- og bruksnummer eller opplysninger om eier. Totale vernet areal på slike teiger med ukjent status utgjør nesten 779 000 dekar. 395 enheter med kulturminner er av typen enkeltteiger forøvrig med kjent status.

Tabell 9: Enheter (eiendommer/eiendomsteiger) med kulturminner

Eierforhold	Enheter i utvalget		Enheter med kulturminner	
	Antall	Dekar	Antall	Dekar med vern
Totalsum	5 413	58 213 500	1 349	957 255
Klart definert eier	1 638	12 395 300	612	107 682
<i>Enkeltteiger forøvrig</i>	3 775	45 818 200	737	849 573
- Teiger med kjent status	1 848	10 284 600	395	70 610
- Teiger med ukjent status	1 927	35 533 500	342	778 963

Tabell 10 viser at 1 269 enheter har kulturminnelokaliteter. Av disse er det 591 eiendommer med klart definert eier. 313 kulturminnelokaliteter finnes på enkeltteiger forøvrig med ukjent status i Matrikkelen. 113 enheter som har kulturmiljøer. 51 av disse hadde ukjent status i Matrikkelen i 2010.

Tabell 10: Kulturminner på enheter (eiendommer/eiendomsteiger) etter eierforhold

Eierforhold	Kulturminnelokaliteter	Enkeltminner	Kulturmiljøer
	Antall enheter	Antall enheter	Antall enheter
Totalsum	1 269	960	113
Klart definert eier	591	476	32
<i>Enkeltteiger forøvrig</i>	678	484	76
- Teiger med kjent status	365	263	25
- Teiger med ukjent status	313	221	51

I tabell 11 ser vi at det er registrert 2 864 lokaliteter med kulturminner, 3 301 enkeltminner og 29 kulturmiljøer på eiendommene med klart definert eier. Det er registrert 2 054 kulturminnelokaliteter, 2 389 enkeltminner og 8 kulturmiljøer på eiendomsteiger med ukjent status.

Tabell 11: Antall kulturminner på enheter (eiendommer/eiendomsteiger) etter eierforhold

Eierforhold	Kulturminne- lokaliteter		Enkelt- minner		Kultur- miljøer	
	Antall	Dekar	Antall	Dekar	Antall	Dekar
<i>Total sum*</i>	6 371	12 847	7 566	3 347	41	939 815
Klart definert eier	2 864	4 959	3 301	1 469	29	99 744
<i>Enkeltteiger forøvrig</i>	3 507	7 888	4 265	1 878	12	840 071
- Teiger med kjent status	1 453	3 155	1 876	832	8	65 914
- Teiger med ukjent status	2 054	4 733	2 389	1 046	8	770 846

2.3.1 Eiendommer med klart definert eier etter fylke

I tabell 12 ser vi at det finnes 612 eiendommer med klart definert eier med kulturminner i utvalget. Det er 2 865 kulturminnelokaliteter, 3 302 enkeltminner og 31 kulturmiljøer på disse eiendommene. Kulturminnelokalitetene utgjør totalt nesten 5 000 dekar. Enkeltminnene utgjør rundt 1 470 dekar og kulturmiljøene nesten 100 000 dekar.

De fleste eiendommene med klart definert eier og kulturminner finner vi i Nordland og Troms. De fleste kulturminnelokalitetene og enkeltminnene er registrert i Oppland (421 kulturminnelokaliteter og 715 enkeltminner), Troms (322 kulturminnelokaliteter og 442 enkeltminner), samt Møre og Romsdal (300 kulturlokaliteter og 239 enkeltminner). Flest kulturmiljøer er registrert i Møre og Romsdal og Sør-Trøndelag, men det meste av arealet finner vi i Sogn og Fjordane (nær 77 000 dekar).

Tabell 12: Kulturminner på eiendommer med klart definert eier etter fylke

Fylke	Enheter	Kulturminnelokalitet		Enkeltminne		Kulturmiljø	
	Antall	Antall	Dekar	Antall	Dekar	Antall	Dekar
<i>Total sum*</i>	612	2 865	4 959	3 302	1 469	31	99 744
Østfold	7	43	45	56	28	2	14
Oslo/Akershus	9	34	18	30	19		
Hedmark	16	71	118	167	9		
Oppland	65	421	641	715	309		
Buskerud	29	134	131	130	42	2	0
Vestfold	8	47	6	86	22	1	278
Telemark	50	295	1 281	299	276		2
Vest-Agder	15	107	78	103	10		
Aust-Agder	39	223	342	77	78	1	11
Rogaland	33	155	226	133	70		
Hordaland	16	100	1 224	76	203	1	2 556
Sogn og Fjordane	12	59	111	32	134	3	76 978
Møre og Romsdal	25	300	342	239	52	6	14 129
Sør-Trøndelag	26	223	51	221	25	6	5 297
Nord-Trøndelag	10	26	151	41	5		
Nordland	94	251	198	298	41	3	468
Troms	136	322	629	442	127	1	3
Finnmark	22	54	161	157	20		

2.3.2 Enkeltteiger forøvrig med kjent status etter fylke

I tabell 13 ser vi at det finnes 395 enkeltteiger forøvrig med kjent status og kulturminner i utvalget. Slike eiendomsteiger er registrerte og uregistrerte jordsameier, tvisteteiger, samt eiendomsteiger med flere matrikkelenheter uten kjent innbyrdes avgrensning og flere enn to eiere.

På disse eiendomsteigene er det 1 589 kulturminnelokaliteter, 1 876 koordinatfestede enkeltminner og 6 kulturmiljøer. Kulturminnelokalitetene utgjør totalt 3 155 dekar. Enkeltminnene utgjør 832 dekar og kulturmiljøene nesten 66 000 dekar. De fleste av enkeltteigene forøvrig med kulturminner finnes i Sogn og Fjordane (82) og Nordland. (76). De fleste kulturminnelokalitetene og enkeltminnene på denne kategorien eiendomsteiger er registrert i Nordland (238) og Buskerud (225).

Tabell 13: Kulturminner på enkeltteiger forøvrig med kjent status etter fylke

Fylke	Teiger		Enkeltminne		Kulturmiljø		
	Antall	Kulturminnelokalitet Antall	Dekar	Antall	Dekar	Antall	Dekar
Total sum	395	1 589	3 155	1 876	832	6	65 914
Østfold	2	2	14	2	14	-	-
Oslo/Akershus	4	13	28	12	13	-	-
Hedmark	34	135	219	454	25	1	177
Oppland	20	69	902	175	110	-	-
Buskerud	15	225	60	204	45	-	-
Vestfold	1	14	26	13	22	-	-
Telemark	21	141	276	128	270	-	-
Vest-Agder	5	20	20	16	19	-	-
Aust-Agder	14	144	337	32	11	-	-
Rogaland	10	35	41	25	2	-	-
Hordaland	48	151	186	182	103	1	5 569
Sogn og Fjordane	82	149	335	32	6	1	28 874
Møre og Romsdal	13	100	7	40	1	1	15 728
Sør-Trøndelag	12	35	7	38	7	1	3 880
Nord-Trøndelag	5	8	3	10	3	-	-
Nordland	76	238	238	313	50	1	11 686
Troms	32	102	456	192	133	-	-
Finnmark	1	8	0	8	1	-	-

2.3.3 Enkeltteiger forøvrig med ukjent status etter fylke

I tabell 14 finner vi 342 teiger med ukjent status over 1000 dekar uten tilknytning til Landbruksregisteret. Dette er eiendomsteiger der det ikke registrert et matrikkelnummer (gårds- og bruksnummer), eiendomsgrenser og/eller eieropplysninger for eiendomsteigene i Matrikkelen.

På disse teigene er det 2 056 kulturminnelokaliteter, 2 391 koordinatfestede enkeltminner og 10 kulturmiljøer. Kulturminnelokalitetene utgjør totalt nesten 4820 dekar. Enkeltminnene utgjør rundt 1 046 dekar og kulturmiljøene litt over 770 000 dekar. De fleste av eiendomsteigene med ukjent status og kulturminner finnes i Møre og Romsdal (79 teiger) og Nordland (50 teiger). De fleste kulturminnelokalitetene på eiendomsteiger med ukjent status er registrert i Hordaland (260), Sogn og Fjordane (381) og Møre og Romsdal (272). De fleste enkeltminnene på eiendomsteiger med ukjent status finner vi i Hordaland (414), Sogn og Fjordane (324) og Hedmark (377).

Tabell 14: Kulturminner på eiendomsteiger med ukjent status etter fylke

Fylke	Teiger		Kulturminnelokalitet		Enkeltminne		Kulturmiljø	
	Antall	Areal	Antall	Areal	Antall	Areal	Antall	Areal
Total sum	342	2 056	4 820	2 391	1 046	10	770 846	
Østfold	-	-	-	-	-	-	-	
Oslo/Akershus	-	-	-	-	-	-	-	
Hedmark	14	130	363	377	33	1	164	
Oppland	18	117	985	260	61	-	-	
Buskerud	10	213	112	243	37	-	-	
Vestfold	-	-	-	-	-	-	-	
Telemark	3	105	76	100	33	-	-	
Vest-Agder	5	9	7	5	7	-	-	
Aust-Agder	24	46	50	15	3	-	-	
Rogaland	24	76	17	48	8	-	-	
Hordaland	30	260	700	414	565	2	31 674	
Sogn og Fjordane	40	381	1 503	324	82	2	446 014	
Møre og Romsdal	79	272	427	190	138	1	260 819	
Sør-Trøndelag	21	110	58	121	10	1	16 600	
Nord-Trøndelag	-	-	-	-	-	-	-	
Nordland	50	183	313	172	46	1	15 503	
Troms	21	108	25	64	7	-	-	
Finnmark	3	46	96	58	17	2	73	

2.4 Nye opplysninger om statlige skog- og fjelleiendommer (Statskog)

Statskog har til formål selv, gjennom deltagelse eller i samarbeid med andre, å forvalte, drive og utvikle statlige skog- og fjelleiendommer med tilhørende ressurser og annen tilgrensende virksomhet. Statskog eiendommer utgjør om lag 1/5 av fastlands-Norge (Statskog 2016).

I 2011 startet et prosjekt for å sjekke kvaliteten på opplysningene om Statskogs eiendommer i matrikkelen (SIM). Prosjektet er et samarbeid med kommunene og lokale fylkeskartkontor hvor man går gjennom og retter hjemmelsforhold og grenser på grunneiendommene, samt punkt- og arealfester.

Våren 2016 hadde Statskog gjennom prosjektet kvalitetssikret 48 millioner dekar av eiendoms-massen. Ikke alle opplysningene er registrert i Matrikkelen av kommunene ennå.

I denne rapporten har vi sammenlignet eiendommene/eiendomsteigene med ukjent status og kulturminner i vårt utvalg med eiendommene/eiendomsteigene i Statskogs oppdaterte database. Det ligger utenfor denne undersøkelsen å gjøre rede for om hvor stor andel som nå inngår i kategorien eiendommer med klart definert eier og eiendomsteiger forøvrig. Det er registrert kulturminner på 1 349 enheter i utvalget, 432 av enhetene er enkeltteiger forøvrig med ukjent status.

Tabell 15: Eiendomsteiger med kulturminner og ukjent status i utvalget fra 2010 som våren 2016 er endret til enheter med Statskog som eier

Fylke	Teiger med kulturminner		Oppført med ukjent status i 2010		Oppført med ny status i Statskogs register i 2016	
	Antall	Dekar vernet	Antall	Dekar vernet	Antall	Dekar vernet
Hele landet	1 349	957 300	342	778 963	93	290 520
Østfold	9		-	-	-	-
Akershus/Oslo	13	100	-	-	-	-
Hedmark	64	100	-	-	-	-
Oppland	103	1 300	14	717	7	629
Buskerud	54	3 000	18	1 181	10	1 159
Vestfold	9	600	10	287	2	92
Telemark	74	600	-	-	-	-
Aust-Agder	25	2 400	3	444	1	438
Vest-Agder	77	400	5	43	1	0
Rogaland	67	1 500	24	78	-	-
Hordaland	94	400	24	21	1	4
Sogn og Fjordane	134	45 000	30	35 126	7	3 206
Møre og Romsdal	117	553 500	40	447 033	16	269 872
Sør-Trøndelag	59	291 700	79	261 316	13	291
Nord-Trøndelag	15	25 900	0	-	-	-
Nordland	220	400	21	16 694	5	14 739
Troms	189	28 600	50	15 849	18	62
Finmark	26	1 300	21	51	12	27

I tabell 15 ser vi at 93 av eiendommene/eiendomsteigene med registrerte kulturminner har endret status fra ukjent i Matrikkelen i 2010 til Statskogs eiendom i 2016. Det er ikke kartlagt om disse nå er blitt eiendommer klart definert eier eller enkeltteiger forøvrig.

De fleste av eiendommene/eiendomsteigene som har endret status finner vi i Nordland (18 enheter), samt Møre og Romsdal (16 enheter). Det meste av arealet som har endret status finner vi i Møre og Romsdal (nesten 270 000 dekar).

I tabell 16 ser vi at det er registrert 1 067 kulturminnelokaliteter, 1 418 enkeltminner og 7 kulturmiljøer på teigene som har endret status. Det meste av arealet som har endret status finner vi i Sogn og Fjordane. Her har 4 registrerte kulturmiljøer som omfatter nesten 270 000 dekar endret status fra ukjent til Statskogs eiendom.

Tabell 16: Kulturminner på eiendomsteiger med ukjent status i utvalget fra 2010 som våren 2016 er endret til enheter med Statskog som eier

Fylke	Kulturminnelokaliteter på teig med ny status		Enkeltminner på teig med ny status		Kulturmiljøer på teig med ny status	
	Antall	Dekar	Antall	Dekar	Antall	Dekar
Hele landet	1067	2728	1418	703	7	284 141
Østfold	-	-	-	-	-	-
Akershus/Oslo	-	-	-	-	-	-
Hedmark	101	308	337	12	1	164
Oppland	92	972	225	53	-	-
Buskerud	136	65	161	8	-	-
Vestfold	-	-	-	-	-	-
Telemark	75	75	70	32	-	-
Aust-Agder	2	0	1	0	-	-
Vest-Agder	-	-	-	-	-	-
Rogaland	16	4	14	1	-	-
Hordaland	197	584	359	536	-	-
Sogn og Fjordane	161	619	42	46	4	269 243
Møre og Romsdal	82	46	34	0	-	-
Sør-Trøndelag	28	1	24	1	2	14 743
Nord-Trøndelag	-	-	-	-	-	-
Nordland	96	37	103	12	-	-
Troms	81	18	48	3	-	-
Finnmark	-	-	-	-	-	-

3 DISKUSJON

Denne rapporten er en av flere rapporter som svarer på en bestilling Landbruks- og matdepartementet om å fremskaffe opplysninger om eierforhold, bebyggelse, bruk og vernebestemmelser på store eiendommer (over 1000 dekar) som ikke står oppført i Landbruksregisteret.

Som nevnt i kapittel 1.4 skal kulturminner med vern Kulturminner føres i Matrikkelen slik at kulturminnets plassering og egenskaper følger grunnboken for eiendomsteigen. Hensikten er å sikre at grunneiere kjenner til kulturminner på eiendommen og sørger for at disse bevares for fremtiden. Endringer i matrikkelen som berører eiendommer/eiendomsteiger med kulturminner blir daglig overført til offisielle registeret over kulturminner i Norge (Askeladden). Dette skal sikre at grunneiere og utbyggere får enkel tilgang til oppdatert informasjon om kulturminner på eiendommer/eiendomsteiger. Det skal også sikre enklere dialog mellom grunneiere og kulturminneforvaltningen. Ordningen med tinglysning og føring i Matrikkelen gjør det dessuten enklere for kulturminneforvaltningen å stille grunneiere og entreprenører til ansvar dersom de ødelegger registrerte kulturminner på en eiendom/eiendomsteig. Ordningen forutsetter imidlertid at det foreligger opplysninger om enhetene i Matrikkelen.

I tabell 10 viste vi at det i datamaterialet fra 2010 finnes 342 eiendommer/eiendomsteiger over 1000 dekar uten tilknytning til Landbruksregisteret med kulturminner med ukjent status. Det er ikke registrert matrikkelnummer og dermed ikke eiendomsgrenser eller opplysninger om eier. Dette berører 2054 koordinatfestede kulturminnelokaliteter med 2389 koordinatfestede enkeltminner. Det berører også 8 kulturmiljøer. Tabellen viser også at det finnes ytterligere 395 eiendomsteiger i kategorien enkeltteiger forøvrig hvor det med opplysninger i Matrikkelen ikke er mulig å identifisere en klart definert eier. Disse eiendomsteigene er enten uregistrerte jordsameier, registrerte jordsameier, teiger med ukjent innbyrdes avgrensning og mer enn to eiere eller tvisteteiger. Det er et betydelig antall uregistrerte jordsameier med kulturminner. For disse enhetene følger eierandelene grunneiendommer og ikke juridiske eiere direkte. I mange tilfeller er ikke alle eierandelene oppført i Matrikkelen. Informasjon om kulturminner på uregistrerte jordsameier kan dermed være mindre kjent enn kulturminner på eiendomsteiger med klart definerte eiere.

Mangelfulle eieropplysninger i Matrikkelen gjør forretningsmessig utvikling og vern av disse store eiendommene/eiendomsteigene med mye utmarksareal krevende, ettersom utvikling, bruk og vern av fast eiendom normalt forutsetter dialog og samtykke med eierne.

En kvalitetsheving av eiendomsopplysningene i Matrikkelen er krevende. I utgangspunktet er det hjemmelshaveres ansvar å påse at opplysningene i Matrikkelen er korrekte. På samme tid er retting av opplysninger i Matrikkelen gebyrbelagte tjenester. Det vil gjerne påløpe betydelige arbeid og penger å rette opplysninger på så store eiendomsteiger. Videre er det gjerne komplekse eierstrukturer som er vanskelig å håndtere på slike eiendomsteiger med så mye utmarksareal.

Arbeidet som er gjennomført av Statskog viser at det er mulig å gjennomføre omfattende rettinger av opplysningene i Matrikkelen. Arbeidet krever imidlertid at det settes av ressurser blant grunneiere, hjemmelshavere, kommunene og Kartverket.

4 KONKLUSJONER

Matrikkelen, som offentlig nasjonalt register over fast eiendom, mangler eieropplysninger om 3 338 eiendommer/eiendomsteiger over 1000 dekar uten tilknytning til Landbruksregisteret. Teigene utgjør hele 42,8 millioner dekar eller 13 prosent av Norges fastland og øyer.

Dette gir seg utslag i at det ikke foreligger lett tilgjengelige opplysninger om gårds- og bruksnummer, eiendomsgrenser og/eller opplysninger om eier til nær 680 slike eiendomsteiger registrerte med kulturminner i Matrikkelen. Tilsammen har disse eiendomsteigene rundt 4 500 kulturminner (kulturminnelokaliteter og kulturmiljøer).

Opplysninger om gårds- og bruksnummer og eiere er en forutsetning for omsetning, utvikling, bruk og forvaltning av eiendommer med mye utmarksareal. Det gjør det også krevende å forvalte og bevare kulturminnene på enhetene. Det var i 2010 342 eiendommer/eiendomsteiger over 1000 dekar uten tilknytning til Landbruksregisteret med rundt 2060 kulturminnelokaliteter og kulturmiljøer som mangler gårds- og bruksnummer uten eieropplysninger i Matrikkelen. Ettersom retting av eiendomsgrenser og eierforhold i Matrikkelen er gebyrbelagte tjenester, kan retting av matrikkelen og styrket vern av kulturminner bli en betydelig kostnad for grunneierne. Statskog har dog med sitt rettingsprosjekt vist at det er mulig å gjennomføre omfattende rettinger i Matrikkelen. Slik retting kan ha stor betydning for forvaltning av kulturminner for fremtiden.

Kullgrop i Stor-Elvdal. Foto: Kari Stensgaard, NIBIO

ANNEKS 1. KOBLING TIL EIEROPPLYSNINGER I MATRIKKELEN

SSB har i en årrekke arbeidet med offentlig statistikk om eieropplysninger til fast eiendom gjennom analyser av eiendomsinformasjon i Matrikkelen. Metoden brukt for å trekke ut eieropplysninger til eiendomsteigene i dette utvalget følger metodene SSB bruker i Landbrukstellingene.

SSB har Matrikkelen som primær kilde. Enkelte opplysninger hentes også gjennom kobling til Folkeregisteret og Foretaksregisteret. Matrikkelen føres i hovedsak av kommunene og forvaltes av Kartverket i henhold til Matrikkelloven. Denne loven og tilhørende forskrifter skal sikre tilgang til viktige eiendomsopplysninger ved at det blir ført et ensartet og pålitelig register over alle faste eiendommer i landet, og at grenser og eiendomsforhold blir klarlagt.

Eierstrukturene til fast eiendom i Norge er kompleks og systematisk registrering av fast eiendom ble ikke vanlig praksis i norske kommuner før etter innføringen av Delingsloven i 1980. På grunn av manglende kapasitet i kommunene til å føre opplysninger fra grunnbøker og skjøter i kommunale arkiver, inneholder Matrikkelen feil og mangler, spesielt i områder med mye utmark.

Av landets 5 413 eiendommer og enkeltteiger forøvrig over 1000 dekar uten tilknytning til landbruksregisteret, har NIBIO og SSB klart å koble eieropplysninger til 2 075 enheter. Av det totale arealet på 58,2 millioner dekar er det koblet eieropplysninger til 15,5 millioner dekar. Dette utgjør rundt 38 prosent av enhetene og 27 prosent av arealet i utvalget.

En grunneiendom kan ha en eller flere juridiske eiere. Slike juridiske enheter kan være privatpersoner (personlige eiere), eller de kan være foretak, offentlige virksomheter og frivillige organisasjoner (upersonlige eiere). I Matrikkelen står privatpersoner oppført med fødselsnummer og upersonlige eiere med foretaksnummer. Av de 2 075 eiendommene/eiendomsteigene hvor vi har funnet eieropplysninger, forekommer 231 eiendommer/enkelteiger registrert med eiere som har et løpenummer i stedet for fødselsnummer eller foretaksnummer. Ofte er dette eiere som har vært registrert i Grunnboka fra tiden før ordningen med fødselsnummer og foretaksnummer ble innført. Her har vi valgt å definere dette som upersonlige eiere.

I vår gjennomgang av opplysninger i Matrikkelen har vi definert en referanse-eier som den eieren som har størst eierandel. Dersom eierandelen er lik eller ikke oppgitt, klassifiseres den eldste eieren som referanse-eier.

I arbeidet med denne rapporten er det identifisert 61 dupliserte matrikkelenheter i det opprinnelige utvalget på 5 413 enheter. Disse duplikatene ble avdekket ved koblinger mot eieropplysninger som det ikke var mulig å gjennomføre i tidligere deler av oppdraget. Duplikatene er ikke fjernet fra utvalget eiendomsteiger av hensyn til ønsket om å sammenlikne data i denne rapporten med tidligere rapporter.

ANNEKS 2. ORIGINALE KULTURMINNEDATA

Tabell 17: Kulturminneregistreringer i det offentlige kartgrunnet medio mai 2016

Fylke	Kulturminnelokaliteter			Enkeltminner		Kulturmiljøer	
	Antall	Dekar	Minner	Antall	Dekar	Antall	Dekar
Totalt	152 210	293 879	431 690	169 424	98 374	290	2 554 056
Østfold	6 798	13 308	16 988	8 697	13 071	16	3 312
Akershus/Oslo	8 216	22 440	30 237	6 968	7 286	59	13 120
Hedmark	17 736	23 140	46 544	21 239	8 022	11	1 821
Oppland	12 672	32 469	38 589	19 368	8 189	9	547
Buskerud	10 925	11 890	67 933	15 530	3 999	13	32 035
Vestfold	4 543	12 680	11 788	6 543	8 375	16	3 119
Telemark	7 216	9 204	15 518	8 823	4 751	18	2 001
Aust-Agder	6 342	6 513	10 903	6 761	3 226	8	1 800
Vest-Agder	11 923	33 537	16 306	5 824	4 494	8	2 607
Rogaland	10 688	29 578	35 259	8 385	7 256	16	16 196
Hordaland	7 427	10 547	19 818	7 538	6 503	25	8 481
Sogn og Fjordane	3 316	9 128	6 593	2 579	1 063	10	709 619
Møre og Romsdal	6 040	8 417	18 761	5 551	2 946	4	518 694
Sør-Trøndelag	8 158	8 810	16 670	11 674	5 378	23	168 989
Nord-Trøndelag	7 465	11 137	18 159	9 234	2 536	7	15 084
Nordland	9 037	13 739	19 261	9 291	4 679	14	1 052 618
Troms	6 248	10 748	15 240	5 809	3 142	2	369
Finnmark	6 862	25 392	26 016	9 434	3 422	22	2 052
Ikke oppgitt	598	1 202	1 107	176	35	9	1 592

Kulturminneregistreringer fordelt etter fylke i original kartprojeksjon UTM sone 33, ETRS89.

Merk at kulturminnelokaliteter kan overlape hverandre. Det kan også enkeltminner og kulturmiljøer. Videre kan en kulturminnelokalitet kan ligge helt eller delvist innenfor et kulturmiljø og overlape et enkeltminne.

LITTERATURREFERANSER

Kartverket 2016: <https://register.geonorge.no/register/det-offentlige-kartgrunlaget>

Riksantikvaren 2016 a: Produktark for datasettet Kulturminner – lokaliteter:

<https://kartkatalog.geonorge.no/metadata/riksantikvaren/kulturminner-lokaliteter/c6896f24-71f9-4203-9b6f-faf3bfe1f5ed>

Riksantikvaren 2016 b: Produktark for datasettet Kulturminner – enkeltminner:

<https://kartkatalog.geonorge.no/metadata/riksantikvaren/kulturminner-enkeltminner/17150d2c-b50d-4792-80f4-0cb2ec5eaa79>

Riksantikvaren 2016 c: Produktark for datasettet Kulturminner – kulturmiljø:

<https://kartkatalog.geonorge.no/metadata/riksantikvaren/kulturminner-kulturmiljoer/17adbcaac-bbb2-4efc-ab51-756573c8f178>

Riksantikvaren 2016 d: Produktark for datasettet Kulturminner – Sikringssoner:

<https://kartkatalog.geonorge.no/metadata/riksantikvaren/kulturminner-sikringssoner/0a3251bb-2a50-45d3-8674-58bade2fe673>

SSB 2011: <https://www.ssb.no/a/kortnavn/landt/arkiv/tab-2011-11-28-01.html>.

Skog og landskap rapport 14/2012: Lågbu, R., Aune-Lundberg, L., Snellingen-Bye, A., Gundersen, G.I., Strand, G-H. Arealstatistikk: Eiendommer og utmark. Skog og landskap, rapport nr. 14/ 2012.

Skog og landskap rapport 21/2013: Mathiesen, H.F., Tenge, I., Lågbu, R. & Bye, A.S.

Arealstatistikk: Eiendommer og utmark. Over 1000 dekar uten tilknytning til Landbruksregisteret. Rapport fra Skog og landskap 21/13.

Skog og landskap rapport 13/2015: Mathiesen, H.F., Tenge, I., Lågbu, R. & Bye, A.S.

Arealstatistikk: Indikasjoner på bruk av utmark. Eiendommer over 1000 dekar uten tilknytning til Landbruksregisteret. Rapport fra Skog og landskap 13/2015.

NIBIO rapport in prep.: Mathiesen, H.F., Tenge, I., Lågbu, R. & Bye, A.S. Arealstatistikk: Eiere av eiendommer over 1000 dekar uten tilknytning til Landbruksregisteret. Rapport fra Norsk institutt for bioøkonomi in prep.

SSB 2014: Landbrukseiendommer 2014: <https://www.ssb.no/jord-skog-jakt-og-fiskeri/statistikker/laeiby/aar/2015-06-19>

ETTERORD

NIBIO takker SSB for godt samarbeid omkring denne rapporten.

Nøkkelord:	Utmark Eiendom Bioøkonomi Arealressurser Næringsutvikling Matrikkel
Key words:	Uncultivated land Unproductive forest Estate and property Bioeconomy Land resources
Andre aktuelle publikasjoner fra prosjekt:	<p>Skog og landskap rapport 14/2012: Lågbu, R., Aune-Lundberg, L., Snellingen-Bye, A., Gundersen, G.I., Strand, G-H. Arealstatistikk: Eiendommer og utmark. Skog og landskap, rapport nr. 14/ 2012.</p> <p>Skog og landskap rapport 21/2013: Mathiesen, H.F., Tenge, I., Lågbu, R. & Bye, A.S. Arealstatistikk: Eiendommer og utmark. Over 1000 dekar uten tilknytning til Landbruksregisteret. Rapport fra Skog og landskap 21/13.</p> <p>Skog og landskap rapport 13/2015: Mathiesen, H.F., Tenge, I., Lågbu, R. & Bye, A.S. Arealstatistikk: Indikasjoner på bruk av utmark. Eiendommer over 1000 dekar uten tilknytning til Landbruksregisteret. Rapport fra Skog og landskap 13/2015.</p> <p>NIBIO rapport in prep.: Mathiesen, H.F., Tenge, I., Lågbu, R. & Bye, A.S. Arealstatistikk: Eiere av eiendommer over 1000 dekar uten tilknytning til Landbruksregisteret. Rapport fra Norsk institutt for bioøkonomi in prep.</p>

Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) ble opprettet 1. juli 2015 som en fusjon av Bioforsk, Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning (NILF) og Norsk institutt for skog og landskap.

Bioøkonomi baserer seg på utnyttelse og forvaltning av biologiske ressurser fra jord og hav, fremfor en fossil økonomi som er basert på kull, olje og gass. NIBIO skal være nasjonalt ledende for utvikling av kunnskap om bioøkonomi.

Gjennom forskning og kunnskapsproduksjon skal instituttet bidra til matsikkerhet, bærekraftig ressursforvaltning, innovasjon og verdiskaping innenfor verdikjedene for mat, skog og andre biobaserte næringer. Instituttet skal levere forskning, forvaltningsstøtte og kunnskap til anvendelse i nasjonal beredskap, forvaltning, næringsliv og samfunnet for øvrig.

NIBIO er eid av Landbruks- og matdepartementet som et forvaltningsorgan med særskilte fullmakter og eget styre. Hovedkontoret er på Ås. Instituttet har flere regionale enheter og et avdelingskontor i Oslo.

